

גליון אל"ה הדברים

דברי תורה של המעיד מישורים החסיד שבכחונה
הגה"ח ר' ארי' ליבוש הכהן ויינפעלד ז"ל

פרשת וירא

שנה ג' גליון פ"א

כולל בתוכו

ארי' שואג

פניני המגיד

גדולת ד'

מאמרים ומכתבים

מערכת לבינו,
משגרים ברכות,
מל הדרתנו, אורכו וקרינו,
רוח צדקה וחסד רחמים ומקור רבנו ותלמידיו

הרב ר' יואל קליינבערגער נ"ו

חתן בעל מחבר הגליון אבינו ז"ל

לרגל השמחה שבמענו בשואי בנו
החתן למז"ט הבחור החשוב והיקר

מז"ה אברהם מאיר נ"ו

עב"ג

בת מז"ה רבי שלום יוסף הכהן סאגדער נ"ו

וה"ר שהזינו יעלה ופה ויהיה קשר של קיימא
ובנין עדי עד ויבנו לבנות בית נאמן בישראל
וישפיע שפע ברכות לכל בית ישראל

המכירים

בשם המערכת אלה הדברים

ארי' שואג | דרשות נלהבות,
לעורר הלבבות,
במקהלות אלפי רבבות

דרשה פרשת וירא תשנ"ד

בשביל חיזוק הישיבה

ותרא שרה וגו' מצחק ופירש שמה שאמרה "אשר ילדה לאברהם" שיצחק נולד לאברהם על זה הי' מצחק. עי' רמב"ן וספרנו שהליצינים אמרו מאבימלך וכו' והוא הביא הליצנות בביתו של אברהם אבינו ועל כן אמרה גרש את האמה הזאת - מזה נדע עד היכן להתרחק מן הליצנות שישנה שהם קרובים וסמוכים לליצים ובדבר אחד של ליצנות יכולין לדחות מאה תוכחות ולהפסיד לכל קיום השתלשלות הדורות.

ותלך ותתע פירש רש"י שחזרה לגלולי בית אביה, וקשה למה צריך לפרש כן והוא נגד הפשט (ובפרט שרש"י לעיל כ' - יג בפסוק ויהי כאשר התעו לא פירש כן וז"ל שם כל הגולה ממקומו ואינו מישב קריו תועה כמו ותלך ותתע עכ"ל).

ויכלו המים וקשה דהא אברהם אבינו כבר ידע שהוא חולה דכן פירש רש"י בד"ה ואת הילד וז"ל אף הילד שם על שכמה שהכניסה בו שרה עין הרע ואחזו חמה ולא יכול לילך ברגליו עכ"ל ואם כן הוי לי' ליתן מים הרבה שיספיק, ומה שכתבו המפרשים לתרץ שגברה עליו החולאת גם זה קשה כי גם אברהם אבינו הי' יכול לחשוב זאת, ובפרט לפי מדת החסד שהי' נותן צדה לדרך לכל והי' צריך מספק ליתן מים הרבה.

בהפטורת השבוע מצינו שנעשה נס בשמן וניתוסף למה לא נעשה נס במים שלא יכלו.

קומי שאי את הנער והחזיקי את ידך בו. מה זה כפל הלשון, עוד קשה למה הקדים פסוק זה לפסוק שלאחריו הלא כאן הי' סכנת מות ולמה הרבה עכשיו בדברים במקום סכנה מקודם הוי לי' לפקח עיני' והוי לי' לומר ותלך ותמלא וגו' ואח"כ יאמר קומי שאי את הנער.

כי שמע אלקים בקול הנער באשר הוא שם עי' פירש רש"י ועוד יש לעיין למה הצריך לומר כי שמע אלקים בקול הנער מה נפקא מינה.

ונקדים דברי האלשי"ך הק' שפירש פסוק הנ"ל על זה האופן דהנה אברהם אבינו ליוה את ישמעאל והתפלל בעדו נמצא דזכותו ותפלתו של אברהם אבינו עמד לו וזה שאמר באשר "הוא" שם מפני שאברהם אבינו עמד לו מאחוריו על כן שמע ה' תפלתו כי על זה הי' תפלת הרבים.

והנה מצינו בפרקי דרבי אליעזר סי' ל' דבזכות אברהם אבינו לא חסרו המים מן החמת, וכיון שהגיעה במדבר התחילה תועה אחר גילולים של בית אביה ומיד חסרו המים מן החמת לפיכך ותשלך את הילד פירש שם בביאור הרד"ל דדרשי מדכתוב ויכלו המים מן החמת ולא כתיב ויהי כאשר כלו המים לומר דאף שהי' מתחילה מלא מים דבזכותו לא חסרו המים עד כאן עיי"ש, והנה כל זמן שהיתה מאמין בה' הי' שורה ברכה באותו המים אבל פתאום ויכלו המים וזה על כרחך מפני שחזרה לגלולי בית אביה על כן נפסק הברכה.

והנה כשראתה את עצמה בסכנה דהיינו סכנת מיתת צמא דכתב האלשי"ך הק' דגם הגר היתה צמאה במדבר והיתה בסכנה ובחז"ל משמע דשניהם היו מתפללים לה' רק דחילוק אחד יש דהילד חוץ ממה שהי' מצא הי' גם חולה האט זי געקלערט כ'וועל איבערלאזען דאס קינד ותשלך את הילד אין זי מיטען ביסעל כח וועט זי נאך זוכען א ביסעל וואסער, דא האט זי געטוהן א פעלער זי וולאט נישט געדארפט איבער לאזען דאס קינד ווייל ווען זי בלייבט ציזאמען וואלט עס געוועהן א כח הרבים וואלט די תפלה סאך מער עושה רושם געוועהן פינגק ווי אין אנהייב האט זיך דאס וואסער נישט געענדיגט ווייל ווי לאנג זי האט זיך געהאלטען מיט די אמונה פין באשעפער

המשך בעמוד ד'

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וגו'

הנה בגמרא מסכת יבמות דף ק"ה ע"ב איתא בהמתפלל צריך שיתן עיניו למטה כלפי ארץ ישראל משום דשכינה התם קיימא ונפסק כן בשו"ע (סי' צ"ה סעיף ב') ואם כן כאן שה' מדבר עם השכינה בוודאי ה' צריך ליתן עיניו למטה ולא לראות שום דבר בעת ההיא, ואם כן איך יתכן שנאמר בו וישא עיניו וירא אלא על כרחך שהקב"ה בעצמו הזמין כן שישא עיניו וירא, להורות לו שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה והיינו וירא (השני) כמ"ש רש"י שהבין שגדולה הוא על כן וירץ לקראתם

וירא אליו ה'

חידוש במצות ביקור חולים - עי' בפירוש הרא"ש על התורה בתחלת הפרשה שכתב מדכתיב הפסוק וירא אליו ה' ולא כתיב אחריו לא אמירה ולא דיבור על כרחך שבא ללמד דרך ארץ שיש לו לאדם לבקר חולים ואפילו לא ידבר עמו דבר כגון שמצאו ישן, וניחא לו כאשר יגידו לו לחולה כי בא פלוני לראותו עושה לו נחת רוח עד כאן בדבריו.

באלוני ממרא

הוא שנתן לו עצה על המילה, וקשה איזהו עצה הוצרך ממנו, וראיתי בספר פרי אדר דכתב בפסוק ונמלתם את" בשר ערלתכם, דזה בא ללמד שנצטווה על "הפריעה", והנה ידוע דיש פלוגתא במסכת פסחים (דף כ"ב ע"ב) אי דרשינן "את" או לא, ונמצא דלמ"ד דדורש "את" נצטווה על הפריעה גם כן, ולאידך מאן דאמר לא נצטווה עיי"ש, והנה ידוע דיש מי שכתבו ששאלו בעצה אם ימול בפרהסיא או לא, ועי' בגוועם מגדים פרשת בהר שפירש הפסוק בתהלים (יד - כ) ה' משמים השקיף על בני אדם לראות היש משכיל דורש "את" אלקים, דהיינו מה שאמרו את ה' אלקיך לרבות תלמידי חכמים, יאמר הכתוב הכל סר יחדיו נאלחו שאין דורשין "את" לרבות ואם כן ממילא נופלין תחת דיעה מהמשובשת של עבודה זרה "שיתוף" רח"ל, והיינו אין גם אחד עיי"ש, והנה אברהם אבינו ע"ה רצה לפרסם יחודו ואחדותו ית"ש בעולם ועל כן יעצו אחת שהן שתיים, שיעשה גם מצות פריעה, וגם יעשנה בפרהסיא לעיני כולם כדי שידעו שהוא דורש "את" ואם כן אסור בעבודה זרה וזה יהי' סייעתא לשיטתו הבהירה ובזכות זאת נגלה ה' בחלקו.

נחמד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי

יש לפרש על פי מה ששמעתי לפרש הפסוק בהפטורה לפרשת ויחי שצוה דוד המלך ע"ה את שלמה בנו ולבני ברזילי הגלעדי "תעשה חסד" והיו באכלי שלחן כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך, והקשו דבכל מקום חסד הוא על מה שמקדים לעשות לאחר, דאם האחד כבר הקדימו אין זה חסד אלא תשלום גמול, ועל כן פירשו על זה האופן "תעשה חסד" [חוץ ממה שיהיו באוכלי שלחן] דמה שיהיו

באוכלי שלחן זה אינו חסד אלא תשלום גמול כי כן קרבו אלי וגו', ועל כן חוץ מזה תעשה להם עוד חסד עד כאן, ועל פי זה יש לפרש שבקש אבימלך אם תשקור לי ולניני ולנכדי דהנה בתורת תשלום גמול אינו מחויב רק לאבימלך שהוא עשה עמו טובה גם כן, משא"כ לניני ולנכדי שוב אינו מחויב בתורת תשלום גמול, אלא בתורת חסד וזה שאמר כחסד אשר עשיתי עמך דהיינו שאני הקדמתי לעשות לך חסד תעשה עמדי גם כן, וזהו רק תשלום גמול ולא חסד, על כן השבעה לי גם בעד ניני ונכדי וזהו שפיר חסד כחסד אשר עשיתי עמך.

וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר

איתא במדרש ביתו של אבינו אברהם ותרנים היו, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויתן אל הגר, שכן דרך עבדים שיהיו ממלאים כדים על שכמם.

וצריך ביאור מנין להם דרש זה ויש לומר ב' פירושים (א) דהנה דרשו ר"ל במסכת יומא דף כ"ח ע"ב וז"ל אלא שהזריזין מקדימין למצות שנאמר (בראשית כ"ב ג) וישכם אברהם בבקר ויחבוש וגו' עד כאן ואם כן יתכן ללמוד גם מכאן דכתיב גם כן "וישכם אברהם בבוקר" אלא יש לומר דמכאן אין רא' שה' צריך להשכים לא מפני הזריזות אלא מפני המציאות שיוכל לערוך ולהכין לתת צידה לדרך דנוטרקין של אש"ל היא אכילה שתי' לינה שבשעת לוי' צריך ליתן להם אכילה ושתי' דהיינו "צדה לדרך" ואם כן ה' צריך להשכים בכדי להכין בעוד מועד, ולפי זה ה' מקום לומר דבאמת השכים בעלות השחר בכדי שיה' לו זמן להכין עד הנץ שהוא זמן ליציאה לדרך כמ"ש במסכת פסחים דף ח' ע"א יצא בכי טוב עי' שם ברש"י שימתין עד הנץ החמה ויצא עיי"ש. אבל למעשה השכים ותיכף ויקח לחם דהיינו שפתע פתאום נמצא מוכן ועל כן דרשו שפיר שותרנים היו שהיו תמיד מכינים פת חמה לאורחים ולכן מצא תיכף ליתן להגר או יאמר דכיון דזמן יציאה לדרך הוא בהנץ אם כן לא השכים קודם ואם כן אין ללמוד מזה זריזות מכל מקום מדכתיב וישכם ויקח נמצא דה' תיכף ומיד ועל כן דרשו שפיר שותרנים היו (ב) עוד יש לומר שבאמת השכים בבוקר בעת העלות השחר ואף על פי כן לא למדו מכאן זריזות מפני שכאן לא השכים מפני הזריזות אלא מפני שבני ביתו היו ותרנים ופחד שיתנו להם מתנת כסף וזהב לכן השכים כדי לשלם בלחם ומים לבד לפי שיצא לתרבות רעה ורחמי רשעים אכזרי ועל כן לא רצה לשלחו ביותר ובני ביתו עדיין לא ידעו שכבר יצא לתרבות רעה על כן עשה הוא בעצמו בכדי לכלכל דבריו במשפט ולא ליתן יותר וגם כדי לקיים אם רעב שנאך האכילתו לחם וגו' וגם כדי להראות שהוא בן שפחה כנענית וזרעה אינם בני המיוחס אחריו ולכנענית אין חיוב הענקה של כסף וזהב.

כי שמע ה' אל קול הנער באשר הוא שם

יש לומר על פי מה שכתוב ברבינו בחיי בכמה מקומות דמשום הכי שומע ה' לתפלת אלמנה

ותוסם ביותר, מפני שאין להן על מי שיסמוכו ואם כן מתפללין בלתי לה' לבדו מעומק הלב ועל כן שומע יותר לתפלתם מהרה, והנה ידוע מאמר גדול אחד למה חשש הכהן גדול שיכנס תפלת עוברי דרכים אף שהעולם צריכין לגשם, גם כן מפני שהוא בדרך ואין עוזר וסומך ועל כן מתפלל לה' מעומק הלב והי' מן החשש שישמע תפלתו אף שהוא נגד טובת העולם ולכן הוצרך הכהן גדול להתפלל על זה, ועל פי זה יש לפרש באשר הוא "שם" במדבר בארץ ציה בלי מים ואין שם אדם גם בני איש שיעזרוהו על כן התפלל ישמעאל באמת מעומק הלב ולכן שמע ה' אל קול הנער כי ידע שמבלעדי ה' ימות שם

כי שמע ה' אל קול הנער באשר הוא שם

יש לומר על פי מה דאיתא בפרקי דר"א פרק כ"ט דבאמת ה' ברכה בלחם וחמת מים של אברהם אבינו ולא יכלו רק מאחר שנאמר ותלך ותתע שהלכה אחר גילולי בית אבי' אז תיכף יכלה המים והלחם (וזה משונה מפירוש רש"י) והביאו גם הש"ך על התורה ואם כן יש לומר דכשבאו במדבר ונעשה הצרה אז שב ישמעאל בתשובה וקרא אל השם כי ידע בנפשו שאין בעולם הזה שום ממש, משא"כ הקב"ה לית אתר פנוי מיני' וימלא כבודו את את כל הארץ, וזה שאמר כי שמע ה' אל קול הנער באשר הוא שם, בתשובה והאמין באשר הוא "שם" שהקב"ה יחיד ונמצא שם גם במדבר במקום שאין שום איש או עוזר ולכן שמע ה' תפלתו ונעשה לו נס ומצאו באר מים. - עוד יש לומר דהנה בש"ך על התורה הקשה דלפי דברי הפרקי דר"א הנ"ל קשה מה דאיתא במדרש אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מי שעתיד להמית בניך בצמא אתה מעלה לו את הבאר א"ל הקב"ה עכשיו מה צדיק או רשע וכו' הובא ברש"י כאן, והקשה היכן צדקתו אם הוא עכשיו עובד עבודה זרה, ובאמת כמו כן קשה על פירוש רש"י בפירוש מצחק לשון עבודה זרה עיי"ש, ונראה לפענ"ד דלשון רז"ל ישמש למליצה יקרה בעדינו שכל העם יושבין בראש השנה בבית הכנסת ומתפללין ועושין תשובה ואומר הקב"ה אינו דן את האדם אלא לפי שעתו באשר הוא שם בראש השנה, ואם כן על מה שעשה חס מלהזכיר כי כבר עושה תשובה עכשיו, רק המלאכים רוצים להעלות העתיד לבוא שעתיד להמית בצמא, וגם על זה השיבם שאינו דן אלא לפי שעתו, ואם כן כ"ש על מה שעשה וחזר בתשובה, זה בודאי שלא יחשבוהו ה' לו עון, ואם כן מתורץ קשיות הש"ך דהלא עשה תשובה באותו שעה ואם כן ע"ז לא ה' אפילו שום הוי אמינא לקטרג.

כי שמע ה' אל קול הנער באשר הוא שם

גם מדת הדין קבל תפלתו והשיב למקטריגים דאני דן לפי מעשיו של "עכשיו" והיינו באשר הוא שם, ולכאורה קשה דהרי ה' מצחק בע"ז והאין קראו צדיק ונקדים מה שכתב הרה"ק ר' צדוק בספקו אור זרוע לצדיק י"ג מדות והדרכות דאף מקום שאדם בורח בעת צרות משם ניכר שהוא שורשו ואם בורח לדברי תורה בידוע ששורשו מן התורה אף שתולדתו אינו כן ולמד

גדולת ד' חבור שנקב שמו מפוארים, רמזים ופנינים יקרים, על פרקי תהלים מסודרים,

וישגב אביון מעוני וישם כצאן משפחות (ק"ז פסוק מ"א)

יש לומר בדרך צחות דהנה יש בני אדם שח' נגזר עליהם 'גלות' לכפר עון והנה העני סובב הולך ממקום למקום לקבץ נדבות, ואם אין דעת לעשיר, גם עליו יכול לעבור כוס זה, ויתחפך הגלגל ויירד מנכסיו ויהי עני ח'ו, וזה שאמר שופר בזה על נדיבים ויתעם בתוהו אל דרך, והוא גם כן ירעב ללחם וימצא למים ויהי עיף ויגע, כמו העני, על כן אם יש לו דעת ותבונה יכול לפדות גלות זה מיד העני ולשלמו בעבורו ויעשה לו כאילו הוא עשהו, משא"כ אם אינו משיגה על העני יצטרך הוא בעצמו להרחיק נדוד, וזה שאמר וישגב אביון מעוני אם כן יהי' נחשב כשלוחו ולא יצטרך להרחיק נדוד מביתו נאוו וישם כצאן משפחות ביחד עם משפחתו.

מי חנם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה' (ק"ז פסוק מ"ג)

ידוע החילוק בין נבון לחכם, והנה החכם שראה כל מעשי ה' ונפלאותיו, אבל עדיין אינו נבון להבין דבר מתוך דבר על מה עשה ה' ככה ונשאר בספיקותיו, אבל אם החכם ישמר אלה הדברים בלבו למה שיגיד הזמן אז 'ותבוננו' חסדי ה' יבא על ידי הזמן להיות נבון מאוחר להבין דברים הראשונים מתוך דברים האחרונים.

למנצח לדוד מזמור אלהי תהלתי אל תחרש כי פי רשע ופי מרמה עלי פתחו דברו אתי לשון שקר (ק"ח פסוק א' ב')

ועי' במצודות ובענייני לא הבנתי קשר ב' הפסוקים הבאים כאחד לפי פירושו, ועי' בבית שמואל אחרון פרשת שלח עיי'ש באריכות לפרש פסוקים הללו בנעומת דההמון עם כל מה שיכולים למצוא לדבר עתק על צדק מדברים רק מי פתי יאמין רעה על צדיק ודרך רשעים כך מתחילה המה משבחין את הצדיק המדות הטובות אשר בו, ואחר השבח המה מגנים את הצדיק מדה הרעה פלוני יש בו, וכיון שרואים שמתחילה שיבח את הצדיק רואין שאין שונאין את הצדיק לכך אח"כ כשמדברים רעה על הצדיק יאמינו לו, ובה פירש במאמרם ד'ל לעולם אל יספר אדם בשבחו של חבירו שמתוך שבחו בא לידי גנותו כי אם אין אתה משבח אותו אף אם תגנה אותו לא יאמינו לך כי יהי' חושבים שאתה שונא אותם, משא"כ אם תשבח אותו בתחילה ואח"כ תגנה אותו יאמינו לך בגנאי, וזה שאמר מתוך שבחו יבוא לידי גנותו, ובה פירש הפסוק דילן אלקי תהלתי אל תחרש רצה לומר אפילו מה שדרוש משבח אותי אל תחרש ותענש אותו על זה, כי פי רשע ופי מרמה עלי פתחו רצה לומר השבח שמשבחין אותי המה פתיחה לדבר רע דברו אתי לשון שקר רצה לומר לכך משבחין אותי שרוצין לדברי אתי לשון שקר ומתיראין שלא יאמינו להם לכך פותחין בשבח כדי להאמין אח"כ השקר ואם כן השבח גם כן מכוונים להרע עמדי לך תעניש אותם גם על השבח גם כן עכד'ה והענימים והארץ שם עוד יותר, ובסגנון זה נראה לפענ"ד באופן אחר על פי מה שכתב בכלי יקר וגם בספרים אחרים לפרש ה' לי בעוזי ואני אראה בשונאי דהנה מי שלבו ופיו שוין ומראה לחוש שנתאו על חבירו אז מאדם כזה יוכל להרחיק ולהנצל ממנו אבל לא כן הוא אם השונאים מראין עצמם כאוהבים וקורבם בתימו מלא שנאה מזה לא יוכל להנצל בעצמו, וזה שאמר ה' לי בעוזי אלו שמראים שהם עוזרים אותי והם אוהבי ורעי מאלו תשמרני אתה ה' בלעדיך אי אפשר להנצל מהם ואני אראה בשונאי שמי שמראה את עצמו לשונא בפירוש מזה אנו להנצל בעצמי וזה שאמר אלקי תהלתי אל תחרש אלו שמתללין אותי ומראין את עצמם כאוהבים אל תחרש מלהפרע מהם ולגלות לכל שבאמת הם שונאים אותי כי פי רשע ופי מרמה אלי פתחו דברו אתי לשון שקר כמו שכתב

המצודות מראים עצמם כאוהבים לכל אחי' נשמר מהם ולכן אבקשך שאל תחרש ותגלה רעתו אשר זמו לעשות.

למנצח לדוד מזמור אלהי תהלתי אל תחרש כי פי רשע ופי מרמה עלי פתחו דברו אתי לשון שקר (שם)

ונראה על פי מה שכתב הבני יששכר (לחודש תשרי במאמר ב' אות ו') וז'ל ונראה לי על פי מה שקיבלנו, כשהאדם מתיירא להתפלל מחמת שחושש פן בבואו להתפלל יבואו המקטריגים לקטרג על תפילתו אם ראוי זה האיש שתקובל תפילתו, וחס ושלום על ידי זה יבוקר פנקסו, אזי יותר טוב לספר שבחו של מקום בנידון המצטרך, דהיינו אם יצטרך להתפלל על רפואה, לא יתפלל דרך תפילה תיכף, רק ישבח דרך שבח להבורא עולם שהוא רופא חולים, ובמחשבתו יכוין להמשיך רפואה להנרצה, והבורא עולם היודע תעלומות לב (מה שאין כן המלאכים) הנה הוא יעשה בקשתו, והטעם הוא, כיון דמוזכינ' שבח הבורא שהוא פועל הישועה הזאת, מי הוא שיקטרג על הדבר הזה? הנה כל המלאכים מסכימים, והקב"ה עושה כפי מחשבתו של המשבח להמשיך ישועה להנרצה, ולדעתנו זהו שתיקנו חז"ל (ובלמדיהו מן המקרא) לעולם יסדר אדם שבחו של מקום תחילה ואחר כך יתפלל (ברכות דף ל' ב' ע"א), דכיון שמסדר שבחו של מקום, למשל כשמשבח את הבורא שהוא רופא חולים, הנה כל המלאכים עונים אמן ומסכימים לשבח הלוה, הנה הגם כשאחר כך יבוא המבקש לבקש ברחמים על הרפואה במו פיו, שוב לא יקטרגו המלאכים, דהוא חס ושלום כנוגע בכבוד המלך ובשבחו כאשר ירצו חס ושלום למנוע הרפואה אשר זה כרגע שבחוהו שהוא רופא חולים, והנה להיות השם יתברך יודע אשר שוב לא יקטרגו המלאכים גם בעת הבקשה, הנה הוא יתברך שמו עונוהו גם בטרם יקרא בתפילה ובקשה, רק עונוהו מקודם ובטרם יקרא, היינו בעת סידור השבח, עכ"ל - וזה שאמר אלקי תהלתי אל תחרש תיכף בעת אשר אני מסדר תהלתי בשבחא דמורא עלמא אל תחרש מלענות אותי על מה שאני מכוון בעת ההוא על בקשת צרכי ואם תאמר על מה צריכין להקדים בתחילה השבח ולכוון בה הבקשה ה' יכול תיכף ומיד להתפלל מה שצריך בלי הקדמת השבח ועל זה אמר הטעם כי פי רשע ופי מרמה עלי פתחו דהיינו מפני המקטריגין כמ"ש להלן הפקד עליו רשע ושטן יעמוד על ימינו והם ח'ו מונעין מלהתקבל התפילות על כן אני פותח בשבח ואני מבקש שתהלתי אל תחרש והבן.

הבה לנו עזרת מצר ושוא תשועת אדם (ק"ח פסוק י"א)

יש לומר דלפעמים צר להאדם ואינו מצפה לישועת ה' רק חושב שיוכל הוא בעצמו להושיע לו אז השי"ת מניחו וכשמאריך הזמן ורואה שכלה כל הקיצין ואין הדבר תלוי בו אז מתחיל להתחרט ושם בטחונו בה' ואז יושיע לו בצרתו, וזה שאמר הקב"ה לנו עזרת מצר בעת שידע האדם ששוא תשועת אדם כי רק לה' הישועה, וזהו שאמר אח"כ באלקים נעשה חיל והבן.

הפקד עליו רשע ושטן יעמד על ימינו (ק"ט פסוק ו')

בדרך הלצה נפל בדעתי על פי דברי המדרש פרשת תולדות (בראשית כ"ה מ"ד) רשעים הם מסורים ביד יצרם נמצא דהיצה"ר מושל בכל אשר לו בתוקפו ובגבירתו וככה נמשך במזימתו הרע עד שהוא כבר נכנע לפניו כעבדא קמא מורא, ואיתא במסכת יומא (דף י"ז ע"א) אמר רב יהודה המהלך לימין רבו הרי זה בור, נמצא דהרב צריך לילך בימינו וזהו מדרכי הנימוס, וזה שאמר הפקד עליו רשע והאין תדע שהוא רשע, על זה תירץ שתראה אם השטן יעמוד על ימינו שאם כן זהו סימן מובהק שהוא כבר נתפס ברשתו אשר טמן לנגדו ע"כ.

בהשפטו יצא רשע ותפלתו תהיה לחטאה (ק"ט פסוק ז')

וז'ל הירושלמי במסכת שבת פרק ב' וז'ל רבי אייבי בר גרי כתיב (תהלים קטו) בהשפטו יצא רשע, יצא צדיק אין כתיב כאן אלא בהשפטו יצא רשע, אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה, עכ"ל (מובא ברש"י פרשת ויגש על הפסוק וקרהו אסון בשם המדרש רבה) וצריך ביאור והביא בספר יוסף תהלות להחיד"א ז"ל כאן, פירש לפי פשוטו שהכוונה דבהשפטו ה' ראוי שיצא צדיק אחד להשפט ויציאת צדיק עושה רושם, כי בהעריך מעשיו של צדיק נגד הרשע הנשפט יוסיף על הרשע חרון אף, וכמו שאמרה הצרפית לאל"י כי באת אלי להזכיר עוני ואמר ד'ל דכוונתה עד עתה הייתי צדיקת לגבי בני עירי אמנם לגבי דידך נחשבת רשעה ואם כן בעת שפוט הרשע יצא צדיק להשפטו וגדל עון הרשע ביתר שאת, לא כן אם בעת השפטו יצא רשע אחר לא תגדל עון רשע הראשון ולכן רמי ומקשה דה' ראוי לקלל הרשע דבהשפטו יצא צדיק לעומתו דאז יאשם הרשע יותר, ותיירץ דהא עדיפא והוא יותר קללה דהשטן מקטרג בשעת הסכנה דבבא רשע אחר ליפוש חרון אף, ושעת הסכנה הוא לקטרג על הרשע הראשון עד כאן לשונו, ולכאורה יפלא קצת מהגמרא מסכת ראש השנה (דף ח' ע"ג) מלך נכנס תחלה מקמי דליפוש חרון אף על כן יכנס המלך תחלה, ואח"כ העם הא לפי דבריו אם האחרון רשע מביא חרון אף על הראשון גם כן, ואם כן מה פעל צדיק שיכנס תחלה, על נראה מדוקדק יותר מה שהעתיק גם כן משמו של הרה"ק מהר"ם זצ"ל בספר מקודם זו"ע ב"ר פרשת נח (ראשון) ופרשת וירא, שהתפלל דוד על שונאיו דבשעת משפט שלהם יצא מקודם לכן רשע אחר מן המשפט ובוזי נחא (והשאר מביא ממש כדבריו) שוב הביא מספר כלי חמדה פרשת כי תשא דנמצאו למדין שיש פנים לכאן ולכאן דאם מקדימים דין רשע לצדיק, קלה מצד אחד דמגיע טובה לצדיק מפני שהקב"ה רואה מנשה קלה מהרשע, וזהו מה שכתב רש"י בפרשת וירא, אבל קשה מצד אחר דהשטן מקטרג עליו בשעת הסכנה מכח חרון אף של אותו רשע שיצא נכשיו מן הדין, עיי"ש [הערה עי' בספר אהבת עולם דף ק"ד שהביא דברי הירושלמי ופירש כן מדעת עצמו והביא גם דברי המדרש תהלים פרק קמ"א בפסוק ואל תבוא במשפט את עבדיך שהקשו דבכתוב אחר אמר שפסטי ה' ותירצו במדרש אמר דוד בשעה שאתה דן את הרשעים שפסטי ה' (ופירש שם המגן אברהם שגד הרשעים אחי' צדיק עכ"ל) ובשעה שאתה דן את הצדיקים אל תבוא במשפט את עבדיך - שוב הביא דבר אחר עד שלא נגמר הדין שפסטי, ובשעה שנגמר הדין אל תבוא במשפט (וכעת לא מצאתי דבר אחר במדרש שם) וסיים דהירושלמי סובר כדעת הדבר אחר שבמדרש (כך הבנתי מדבריו) נמצא דהב' פנים שממציא בספר כלי חמדה תליי בב' הדיעות שבמדרש - ועי' בספר שמנה לחמו דרוש לפסח דף כ' ודרוש לראש השנה דף ל"א שהביא דברי אהבת עולם עיי"ש, ועי' בישמח משה פרשת תולדות בפסוק ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו עיי"ש]

והיוצא מכל זה דהירושלמי מכוון לדברי הגמרא שלנו שיש לחוש לסכרא זו של חרון אף יותר וזו עדיפא מסבא אחרת, ואם כן ה' פליאה קצת בעיני אם כן מתי מתקיימת סברת הצרפית והובא ברש"י גם כן פרשת וירא ד"ה פן תדבקי הרעה, ויש לומר דיש חילוק בין ישראל לעמים דאצל ישראל בעצמם נכון סבא של חרון אף ולכן מלך נכנס תחלה וכמו כן כשדין רשע דנין מקודם רשע אחר כדי שיפוש עליו חרון אף, משא"כ כשדין את האומות העולם מקודם טוב יותר ומתקיימת סברת הצרפית ואין לחוש שיפוש חרון אף ח'ו דאזרבה ייפוך כל חמתו על הגוים ויהפך לרחמים על ישראל עמו שיראה לקבלי המקטריגים שהמה צדיקים ממש נגד הגוים וכבר פירשתי על פי זה לעיל פרק ז' הפסוק ה' ידיו עמים (מקודם ואח"כ) שפסטי ה' כצדיק עיי"ש, וכן נראה קצת מדברי הבני יששכר בסוף מאמר ב' לחודש תשרי שפירש מאמר ד'ל כל העולם עוברים לפניו כבני מרון תנא וכולן נסקרין בסקירה אחת עיי"ש.

בס"ד

וביום העשירי לחודש הגאולה תשנ"ב לפ"ק פה קר"י יע"א.

השלום והברכה, להעורך המערכה.

"שואל כענין ומשיב כהלכה".

אשרי שלו ככה, יוסף ד' לך.

ה"ה כבוד ידידי הכהן שדעתו יפה הרב ר' לייבוש וויינפעלד שליט"א.

נתכבדתי בקונטרסו הבהיר אשר חיברת על ידי יגיעה רבה ועידן עדנים ימים לרבות הלילות, אחרי ליבון ובידור ע"י עבודתו עבודת הקדש לבחון התלמידים הני בחורי חמד, דישיבתנו הק', בלי ליאות, צנים ופחים ושם טירדא לא יעכבוהו (והכל שלא ע"מ לקבל פרס) אשר מפני רוח חיים ובהירות, בעומק הפשט, וסברות ישרות, בגפ"ת, מהרש"א, מהר"ם, וגדולי האחרונים, וראשונים, להגדיים (אשר יעשו תישיים), הצמאים לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ועתה ע"י קונטרסו העלה על שלחנו צנו"ן וחזר"ת, דברים חריפים ועמוקים, ושע"י יזכו התלמידים לחזור על תלמודם, בדרך קצר, בדרך שאלה ותשובה, והי' להם לזכרון עולם, ובפרט על אלו הפרקים אשר למדנו בחורף העל"ט, כלל גדול, המוציא, אר"ע, סוגיות קשים ועמוקים, ובתוכם הל"ט מלאכות, אבות ותולדות, כהררים התלויים בשערה, יקיימו התלמידים הי' אוגר בקיץ לחמה, ע"י קנטרסו, ויתקיים תלמודם בידם, ובדין הוא דיטול שכרו כפול מן השמים, להגדיל תורה ולהאדירה, ויפוצו מעיינותיו חוצה, הן בחידושי אגדה, הן בחידושי גפ"ת, ויזכה לבנין חתנין רבנן, ותורה וגדולה יתאחדו על שלחנך, ואת חג המצות יחוג בדיצה, ונאכל מן הזבחים ומן הפסחים אכ"ר.

כה דברי ידידי עבד לעבדי ד' המצפה לישועת ד' בתוך כ"י.

עזריאל קלאר

המשך מאמר אר"י שואל מעמוד א'

טוט דאס פארבינדען איינער מיטען צווייטען איז דא א זכות הרבים איז מיט השראת השכינה איז געקומען די ברכה אין וואסער, אבער וויבאלד זי איז חזרה לגלולי אביה איז געווארען א פירוד ממילא ווערט נסתלק די ברכה, אבער אזוי ווי זיי האבען זיך געזעהן אין א צרה האבען זיי זיך צוריק געשטארקט אין דער אמונה דא האט זיך שוין דער מלאך באוויזען אין געזאגט כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם, וויבאלד ער האט תשובה געטוהן איז איהם תיכף צירוק געקומען דער זכות אין תפילת פון אברהם אבינו וואס האט איהם באגלייגט אין מתפלל געוועהן פאר איהם אזוי איז דאס א תפלת הרבים אברהם שטייט אויך אינטער זיינע תפלות ממילא זעצט ער פאר פינקט ווי די זעהסט אז שמע אלקים בקול הנער באשר הוא שם ווייל אברהם אבינו שטייט מיט איהם אין בעהט ציזאמען פאר זיין גוטס פון דעם לערען זיך אפ אז דיין דערווערן זיך פינעם קינד האט נישט אין וועט נישט ברענגען קיין גוטס אז אויב ס'דארף קומען א ישועה פעלט אן אחדות אין טאפלען דעם כח הרבים קומי שאי את הנער והחזיקי את ידך בו גיי צירוק ווי שוואך די ביסט אין טראג דאס קינד אין דארוך דעם והחזיקי את ידך "בו" דיין האנט וועט געשטארקט ווערען "בו" מיט איהם אין זיין זכות נישט אין דיינס אליין (ושוב מצאתי פירש זה בביאור הר"ל על הפרד"א).

אין אזוי ווי זי האט דאס מקבל געוועהן אין זי האט זיך פאראייניגט מיטען קינד איז געשעהן דער נס ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים זאגט דער פרד"א אז דאס איז דער באר וואס איז באשאפען געווארען בששת ימי בראשית בין השמשות אין אויך איז צירוק געקומען דער ערשטער נס ותמלא את החמת זי האט איינמאל אנגעפילט דאס קריגעל אין פון דעמאלטס אהן האט זי כסדר געקענט אנטרינקען את הנער.

מורי ורבותי עס איז טאקע א שווערע עקאנאמישער מצב לאמיר נישט טראכטען אז מיט דעם וואס ותשלך את הילד מ'וועט אוועק ווארפען די פילכטען פון די תלמוד תורה וועט זיין גרינגער ניין כי שמע אלקים בקול הנער באשר הוא שם דער אייבערשטער הערט צי דעם קול פון די תשב"ד וואס זענען מצפצף בקול באשר הוא שם ווייל די תפלות אין דער זכות פון רב"ן ז"ע איז דארט דא מיט זיי עס האלט זיי כסדר ביים באגלייטען ממילא קומי שאי את הנער טראגט די לאסט פון די תשב"ד אין דארוך דעם פארקערט וועסטו אליין געהאלטען ווערען והחזיקי את ידך בו.

המשך מאמר פניני המגיד מעמוד ב'

זאת ממשנה במסכת כלים (פרק י"ז משנה י"ג) שאמרו כל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה עיי"ש בהרע"ב דכשהוא בצרה ורוצין לצודה בורח ליבשה על כן סימן ששם שורשה ועל כן עורה מטמא עד כאן, ולפי זה יש לומר שהי' עובד עבודה זרה מכל מקום כיון שבעת צרתו ברח להקב"ה ושאל עזרו מקודש והיינו באשר הוא "שם" בעת צרה בהיותו במדבר זהו סימן ששם שרשו ועדיין מאמין בה' ולא עבד אל בשיתוף או שעשה אז תשובה והבן.

כי שמע ה' אל קול הנער באשר הוא שם

ויש לומר דהנה המפורשים הקשו למה בן סורר ומורה נהרג על שם סופו וכאן באשר הוא שם, ויש לומר דאיתא בפרקי דר"א דבזכות אברהם אבינו לא חסרו מים מן החמת רק כיון שהגיעה הגר במדבר התחילה תועה לילך אחר גילולי בית אבי מיד חסרו המים עיי"ש, ויש לומר לפי דבריו שהגר בעת הצרה לא קראה אל ה' כיון שחזרה לגילולי בית אבי והנה בספר שם משמאל פרשת כי תצא מפרש הגמרא במסכת סנהדרין (דף פ"ח ע"ב) שאם רצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו, ויש להבין הלוא אינו נהרג על מה שמרה נגדם אלא ע"ש סופו שסופו ללסטם את הבריות, וא"כ למה תועיל מחילתם, ונראה דהנה יש להתבונן במאמרם ז"ל שבדואי סופו וכו' הלוא כמה רשעים גמורים שעשו כל תועבות שבעולם ולבסוף עשו תשובה,

ושמא יהי' זה כמוהם, הלוא לא ננעלו דרכי תשובה לפני שום אדם וכמא"כ תשב אנוש עד דכה עד דכוכה של נפש: אך נראה דהנה איתא במד"ת פ' האזינו שתשובה מועלת לישראל ולא לעכו"ם, ונראה דמחמת שישראל הם בני אברהם יצחק ויעקב שהם בעצם נפשות טהורות וטובות רק שבמקרה נתלכלכו בעבירות, אבל כשעושה תשובה שוב נתעוררה בו נקודה השרשית האחווה בשלשלת הקודש עד האבות הקדושים ושופע בו רוח חיים חדשים ממקור ישראל, ובדואי תתמיד תשובתו וישאר נאמן להש"י ותורתו, אבל עכו"ם מאחר שנתקלקלו ונכרתה חיותם כענף הנכרת ממקום חיותו שוב אין לו תקנה, ואף כשעשה תשובה בודאי לא תתמיד ויחזיר לסורו, הכלל שכל עצמה של תשובה שמועלת היא מפני ההשתלשלות עד האבות, ממילא זה שהוא סורר ומורה נפסק חיבורו מאביו ואמו ושוב אין לו חיבור בשלשלת הקודש בודאי שלא עשה תשובה ואף אם יעשה לא תתמיד ויחזיר לסורו, וסופו ללסטם את הבריות, אבל כשאביו ואמו מוחלין לו הנה הוא עדיין נקשר בשלשלת הקודש שוב אינו נהרג שיכול להיות שעוד ישוב בתשובה שלימה המתקבלת כנ"ל עכ"ל והנה איתא בילקוט מפורש יותר בפרקי דר"א, שישמעאל התחיל להתפלל ואמר אלקי "אבי" רבון העולמים נמצא כיון שאמר אלקי "אבי" עדיין לא הפסיק חיבורו מאביו ויש לו עדיין קשר וחיבור בשלשלת הקודש ועל כן באמת זכה לבסוף לעשות תשובה ואם כן שפיר אינו דומה לבן סורר ומורה לכן שמע ה' בקול הנער.